

МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 371.134 – 057.875:81’243

Інна Ромащенко, кандидат педагогічних наук, доцент
Академії муніципального управління, м. Київ

МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовані складові моделі процесу формування сучасної творчої конкурентоздатної особистості фахівця. Досліджене питання поняття “моделі” у сучасних наукових джерелах та її значення у процесі дослідження науково-дослідницької діяльності студентів.

Ключові слова: модель, конкурентоздатність, формування, науково-дослідницька діяльність, результат, становлення особистості.

Рис. 2. Літ. 15.

Інна Ромащенко, кандидат педагогических наук, доцент
Академии муниципального управления, г. Киев

МОДЕЛЬ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СТУДЕНТОВ С ПОМОЩЬЮ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье проанализировано составляющие компоненты модели процесса формирования современной творческой конкурентоспособности личности специалиста. Исследовано понятие “модели” в современной научной литературе и ее значение в процессе исследования научно-исследовательской работы студентов.

Ключевые слова: модель, конкурентоспособность, научно-исследовательская деятельность, результат, формирование личности.

Inna Romashchenko, Ph.D. (Pedagogic) Docent
Academy of Municipal Management, Kyiv

THE MODEL OF FORMATION STUDENTS' COMPETITIVENESS PROCESS BY MEANS OF RESEARCH ACTIVITY

The components of a modern creative person specialist's formation are analyzed in the article. The definition of the term “model” is researched in the article. The influence on students personal development is considered as the main component of education.

Keywords: model, competitiveness, scientific research, result, development.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Компетентнісний підхід у системі сучасної освіти, перш за все вимагає розуміння того, що прогрес людства залежить не стільки від економічного зростання, скільки від рівня розвитку особистості, що передбачає перехід від поняття “людські ресурси” до концепції “компетентність людини”.

Мета статті – обґрунтувати модель процесу формування конкурентоздатності студентів під час навчального процесу.

Аналіз наукових джерел. Моделювання як метод дослідження проаналізовано в роботах В.Афанасьєва, Ю. Бабанського, В. Белікова, В. Беспалька, В. Менщикова, А. Найна, І. Новіка, Г. Серікова та інших. Різні аспекти використання моделей в педагогічних дослідженнях вивчалися в роботах Л. Бородкіна, М. Завялової, І. Ковальченко, Ю. Павловського, З. Степанова та інших. Методику створення моделей досліджує Л. Павленко та інші.

Питання формування особистості вивчають

науковці С. Гончаренко, Л. Губерський, М. Євтух, В. Журавський, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко, О. Сердюк, І. Надольний, В. Огневюк та інші. Творча діяльність досліджувалась у фундаментальних працях Л. Виготського, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, Б. Теплова та інших.

Виклад основного матеріалу. Процес формування конкурентоздатного студента вимагає системного підходу, глибокого аналізу, застосування методів моделювання, графічних методів тощо. Теоретичний аналіз цього питання вимагає абстрагування з поєднанням емпіричних досліджень. Для більш ефективного і компетентного вивчення необхідно взяти за об'єкт дослідження не саму систему, а її модель. Тому, що цілісний аналіз освітньої системи можна здійснити шляхом конструювання її моделей, коли будуть визначені різні види і способи взаємодії суб'єктів у процесі спільної діяльності. Саме педагогічні моделі дозволяють проаналізувати процеси і явища, які відбуваються в конкретному освітньому середовищі, встановити причини і

МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

умови їх функціонування та виявити фактори, які впливають на їх продуктивність. Моделювання освітніх систем і процесів дозволяє стисло надати інформацію, сконцентрувати увагу на більш значущих елементах і засобах їх взаємодії, тобто на тих складових частинах системи, від яких найбільше залежить її якісний стан і перспективи розвитку [10].

Термін “модель” (від латинського *modulus* – міра, мірило, зразок. Модель – це об’єкт, що заміщує оригінал і відображає його найважливіші риси і властивості для певного дослідження [3].

Учений Ю.К. Бабанський зазначає, що “моделювання допомагає систематизувати знання про явище або процес, які вивчаються...” [1]. Моделювання допомагає вивченню (завдяки зображенню, опису, схемі) об’єкта чи системи об’єктів. В.П. Беспалько [2] трактує моделювання як метод опосередкованого пізнання за допомогою природних чи штучних систем, які здатні надавати нові дані про об’єкт вивчення. “Модель” є штучною схемою, формулою, взірцем, в якому відображено, відтворено, зімітовано характерні ознаки об’єкта, його властивості, принципи внутрішньої організації або функціонування [11]. На думку З. Курлянд, під “моделлю” необхідно розуміти систему знаків, яка відтворює певні істотні ознаки системи оригіналу [7].

А.Б. Горско визначає призначення моделі, а саме: модель необхідна:

- для розуміння основних характеристик об’єкта, законів його розвитку і взаємодії з оточуючим світом;
- визначення способів управління об’єктом за певних умов та з певною метою;

- прогнозування наслідків впливу на об’єкт [5].

Вчені Л. Ненашева, Л. Семущина визначають модель як зручний для вивчення об’єкту, що досліджується [9].

Під час моделювання педагогічних систем необхідно враховувати рівень спрощення та уніфікації властивостей та основних характеристик об’єкту, пояснити взаємовплив усіх його складових, відобразити визначену мету навчально-виховного процесу, зазначити етапи її досягнення, принципи освітнього впливу, критерії та показники формування конкурентоздатності студентів за допомогою науково-дослідницької діяльності, педагогічні умови, форми і методи, що забезпечують досягнення поставленої мети.

На переконання вченого В. Міхєєва будь-яка модель має відповідати певним вимогам:

- модель має відображати основи функціонування системи;
- складові елементи повинні відповідати реальним характеристикам;
- доводити модель до такого рівня, щоб можна було робити висновки та перевіряти їх експериментально [8].

Використання методу моделювання дозволяє здійснити процес формування конкурентоздатності студентів гуманітарних факультетів під час їхньої професійної підготовки у вищій школі за допомогою побудованої нами структурно-функціональної моделі, яка виконує певні функції. Так, вчений П. Третьяков [12] визначає систему функцій управління, які забезпечують ефективність координаційних механізмів і системи формування конкурентоздатності студентів:

- інформаційно-аналітичну;
- мотиваційно-цільову;
- планово-прогностичну;
- організаційно-виконавчу;
- контрольно-діагностичну;
- регулятивно-коригуючу.

Є. Яковлев додає до зазначеного переліку мобілізуючу функцію, яка спрямована на активізацію дій науково-педагогічних працівників з метою підвищення ефективності та якості підготовки конкурентоздатності студентів [15].

Вивчення питання підготовки конкурентоспроможних студентів буде значно ефективнішим за допомогою створення конкретної моделі на основі системного комплексу її складових (блоків) та об’єктивно побудованих між ними зв’язків.

Рис. 1. Управлінські функції моделювання процесу формування конкурентоздатності студентів

**МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ
ЗА ДОПОМОГОЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

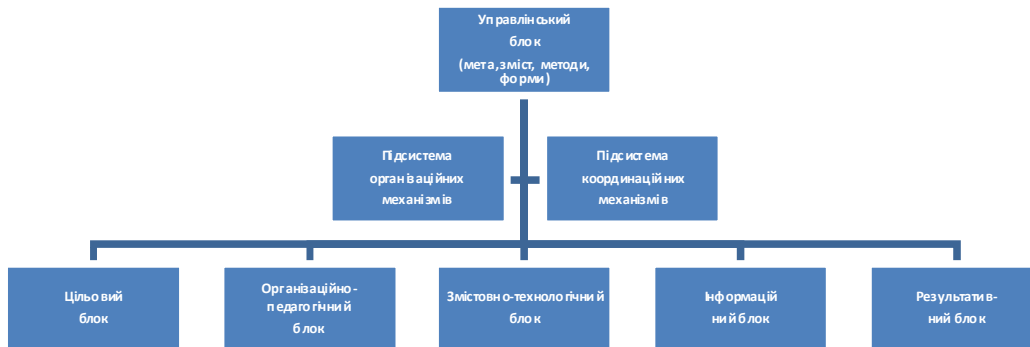

Рис. 2. Структурні блоки моделі формування конкурентоздатних студентів у процесі фахової підготовки

Представимо блоки моделі: цільовий, управлінський, змістовно-технологічний, інформаційний, організаційно-педагогічний, організаційно-педагогічний (рис. 2).

Управлінський блок спрямований на забезпечення взаємодії блоків моделі та координацію дій педагога та студента. У процесі координації ключова роль належить викладачеві. Саме від його особистісних даних, педагогічної майстерності залежить успіх освітнього процесу і результативність науково-дослідницької діяльності. Зосередимо нашу увагу на основних ознаках професійної майстерності викладача:

- яскраво виражені професійні якості, що демонструються у щоденній діяльності;
- наукова основа професійної діяльності;
- апріорна повага до особистості студента;
- постійна самоосвіта та самоаналіз професійної діяльності;
- прагнення до впровадження інноваційних технологій у навчальний процес.

Головною умовою ефективності управлінського блоку у процесі формування конкурентоздатної особистості студента є узгоджені дії учасників цього процесу та його координаційних механізмів, професійна майстерність педагога. Значну увагу цьому питанню приділяв О. Вишневецький. Науковець відводить педагогу функцію керівника, помічника, організатора освітнього процесу та процесу формування особистості: “педагогу необхідно переосмислювати свою функцію...забезпечувати умови для саморозвитку студента, найперше умови свободи” [4].

Управлінський блок формування конкурентоздатності студентів має такі складові: мета, зміст, методи, форми, а сам процес підготовки студента відбувається в часі і в динаміці, тобто здійснюється цикл управління.

Більшість науковців погоджуються з автором класичної теорії управління А. Файоля, який

визначає 5 функцій: прогнозування, організація, керівництво, координація, контроль [13]. Управління знаннями ставить за мету систематичне їх формування, оновлення та ефективне застосування на практиці для вирішення організаційних проблем і компетентного управління.

Блок цілепокладання – соціальне замовлення, підсистема єдиної системи формування конкурентоздатності студента. М. Фіцула вважає процес виховання процесом цілеспрямованим, результати впливу якого передбачаються заздалегідь [14].

Головним чинником процесу формування особистості є цілеспрямоване свідоме навчання: “в умовах навчання відбувається формування наукового світогляду студентів, їх свідомості та самосвідомості, переконань, моральних якостей, розвиток духовних здібностей. Від змісту, форм і методів навчання залежать темпи переходу людини від нижчих до вищих ступенів розумового розвитку [10]. Цілепокладання процесу формування особистості забезпечує усвідомлення студентом власної індивідуальності у соціумі; пріоритетної ролі навчання “навчання – шлях підготовки особистості до життя, до участі у творенні матеріальних і духовних цінностей, необхідних для суспільства та для неї самої” [6]; об’єктивної необхідності взаємодії з іншими людьми; професійної спрямованості; необхідності формування наукового світогляду; здійснення активної самостійної діяльності.

Блок організаційно-педагогічних умов здійснює вплив на усі складові компоненти процесу формування розвиненої конкурентоздатної особистості, виконує функцію мотивації, усуває можливі негативні впливи та чинники на шляху особистісного становлення людини з розвинутим науковим світосприйняттям на основі гуманістичної освіти та свідомих прагнень.

Інформаційний блок забезпечує цілеспрямоване створення, зберігання, передавання даних,

МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

наукових повідомлень, ідей, знань для забезпечення навчального процесу та вдосконалення праці викладачів та студентів (розширення можливостей подання навчального матеріалу, доступ до нетрадиційних джерел інформації, програмного забезпечення, використання комп'ютерних тестових та ігрових технологій, врахування особливостей пам'яті, мислення, сприйняття тощо). Володіння інформацією є важливим фактором забезпечення ефективності управління викладачем навчальним процесом завдяки взаємодії за типом: викладач-студент, студент-студент; моніторингу інформації: її достовірність, повнота, актуальність, логічність, послідовність, важливість, ефективність тощо. Інформаційний блок поєднує процеси медіатизації (удосконалення засобів збирання, збереження і поширення інформації), комп'ютеризації (удосконалення засобів пошуку та обробки інформації), інтелектуалізації (розвиток здібностей сприйняття і продукування інформації).

Змістовно-технологічний блок – це система узгодженої взаємодії викладача та студента у певному режимі або формі (лекція, практичні заняття, семінарські, групові форми роботи, індивідуальна та самостійна робота тощо), які максимально спрямовані на розвиток особистості студента. При цьому самостійна робота студентів під керівництвом викладача має забезпечити підвищення вимог до творчої самостійної діяльності студентів: відібрати матеріал за певними ознаками, виділити головне, порівняти, скласти тези, зробити висновки тощо.

Перевірка результативності діяльності студентів є невід'ємною складовою моделі формування конкурентоспроможних студентів, а саме: перевірка, оцінювання, облік (фіксування результатів). Результативний блок передбачає мотиваційні стимули, мотиваційні потреби, які вдосконалюються завдяки співробітництву між викладачем і студентом.

Висновок. Реалізація зазначених складових моделі забезпечує формування конкурентоздатності майбутніх фахівців під час науково-дослідної діяльності студентів. Інші важливі складові цієї моделі будуть проаналізовані нами у подальших дослідженнях.

1. *Бабанский Ю.К. Интенсификация процесса обучения / Ю.К. Бабанский. – М.: Знание, 1987. – 80 с.*

2. *Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные*

технологии обучения / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1995. – 235 с.

3. *Вітлінський В.В. Моделирование экономики / В.В. Вітлінський. – К.: КНЕУ, 2005. – 408 с.*

4. *Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки / посібник [для студ. вищ. навч. закл.]; вид. друге, доопр. і допов. / Омелян Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2006. – 608 с.*

5. *Горстко А.Б. Познакомьтесь с математическим моделированием / А.Б. Горстко. – М.: Знание, 1991. – 160 с.*

6. *Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Григорій Костюк. – К.: Радянська школа, 1989. – 609 с.*

7. *Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності: навч. посіб. / З.Н. Курлянд. – Одеса, 1995. – 160 с.*

8. *Михеев В.И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике / В.И. Михеев. – Высш. шк., 1987. – 200 с.*

9. *Ненашева Л.А. Моделирование профессиональной деятельности в учебном процессе / Л.А. Ненашева, Л.Г. Семушина. – М., 1989. – 40 с.*

10. *Савчин М.В. Педагогічна психологія: навч. пос. / Мирослав Савчин. – К.: Академвидав, 2007. – 424 с.*

11. *Тарасова Л.А. Конкурентоспособность работников энергетической системы: факторы формирования, критерии оценки [Текст]: автореф. дисс. на соискание научн. степени кандидата. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством” / Л.А. Тарасова. – Саратов, 2007. – 20 с.*

12. *Третьяков П.И. Управление школой по результатам: Практика педагогического менеджмента / П.И. Третьяков. – М.: Новая школа, 1997. – 288 с.*

13. *Файоль А. Учение об управлении // в кн.: Научная организация труда и управления / А. Файоль. – М.: Экономика, 1966. – 127 с.*

14. *Фіцула М.М. Педагогіка: навч. пос. / Михайло Фіцула. – К.: Академія, 2002. – 527 с.*

15. *Яковлев Е.В. Структурнофункциональная характеристика внутривузовского управления качеством образования: Труды научно-исследовательской лаборатории “Управление качеством образования в высшей школе”. Выпуск 4 / Е.В. Яковлев. – Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2000. – 128 с.*

Стаття надійшла до редакції 18.03.2014